

SBMK-dag Modern Art: Who Shares?

specialistische kennisoverdracht
en kennisborging

vrijdag 6 maart 2020, 10:00 - 17:00 uur

Van Abbemuseum, Eindhoven

Verslag van de dag door Raadsaam Erfgoedprojecten

De dag begon met een interview met **Martijn van Nieuwenhuyzen, directeur De Pont** door Paulien 't Hoen van SBMK. Martijn vertelde hoe hij de kennisoverdracht door Hendrik Driessen, voormalig directeur van Museum De Pont, had beleefd. In bijeenkomsten kwam een stortvloed van informatie over hem heen, wat natuurlijk nooit allemaal meteen te bevatten is. Vooral de vele werkzaamheden aan de komende tentoonstellingen hielpen Martijn snel thuis te raken in het voor hem nieuwe museum. Zijn eigen overdracht van kennis in Stedelijk Amsterdam wordt opgevangen door het team daar.

Daarna volgde een presentatie van de resultaten van het onderzoek naar de uitdagingen in het delen van **specialistische kennis in het museale veld door Agnes Vugts, van RaadSaam Erfgoedprojecten**. Zij vertelde dat bij kennisoverdracht van bijzondere expertise de vraag speelt of kennis iets is van het individu of van de organisatie, waarbinnen de expertise is opgebouwd. In de zaal dacht ongeveer een derde dat expertise en netwerk vooral van het individu is en iets meer dan dertig procent dat de organisatie minstens een even groot belang heeft. Uit het onderzoek komt naar voren dat we veel kennis vastleggen, maar voor een opvolger is het zonder enige leeslijst lastig de relevantie ervan boven water te krijgen. Deze vorm van kennisoverdracht blijft vooral eenrichtingsverkeer. In gezamenlijke evaluaties van projecten beklijft informatie vaak beter en wordt het interessanter gemaakt voor de nieuwe generaties. Zeker om te komen tot nieuwe inzichten en verrassende verbindingen door jonge mensen is het van belang te kijken naar hun behoeften. Het onderzoeksrapport is te downloaden op: [Onderzoeksverslag Specialistische kennisborging in de museale sector](#)

De derde presentatie was van **Ester van de Wiel, onafhankelijk onderzoekend ontwerper en docent aan de Design Academy Eindhoven, verbonden aan onderzoeksproject Re-source**. Zij vertelde over een project in een familiebedrijf waarbij kennisbeheer samenging met het in kaart brengen van de geschiedenis van het bedrijf en de zoektocht naar een gezamenlijke taal. Daarbij werd een register gemaakt van vaktermen en de daarbij behorende definities, wat alle partijen veel inzicht gaf.

In het RE-source project worden stromen resterend stedelijk materiaal in kaart gebracht in de stad Rotterdam. Onder andere door het analyseren van het onderliggende gemeentelijke systeem. RE-source probeert inzicht te krijgen in de methoden, het beheer en het onderhoud van de buitenruimtes en de bijbehorende materiaalstromen, door te inventariseren welke mensen, plaatsen, betrokken burgers en professionals, hulpmiddelen, kennis, voertuigen en regels - hier allemaal een rol spelen. Gedurende twee jaar

onderzoeken vijf ontwerpers een nieuwe manier om een specifiek materiaal te benaderen. Jos Klarenbeek onderzocht bijvoorbeeld de omgang van de stad met straatverharding (stenen), Thom Bindels had de stad en slib als onderwerp, Simone Post koos voor de stad en het gras, Paul Slot keek naar de omgang met straatmeubilair en Manon van Hoeckel naar de kennis rond plantmateriaal. Meer informatie is te vinden op: estervandewiel.com of re-source.info

Na de lunch werden tien casus met elkaar besproken over kennis die overgedragen/ geborgd zou moeten worden. Tijdens deze besprekingen werd gezocht naar goede vragen en mogelijke oplossingen voor de overdracht en borging van kennis in soortgelijke situaties. Hieronder een kort verslag van de onderzoekende gesprekken over de verschillende thema's.

Functie gerelateerde kennis

Casus 1 & 2: pensionering zonder directe opvolger en vertrek op korte termijn vanwege reorganisatie, geen opvolger.

Louis Baltussen, voorheen hoofd Behoud en Beheer Van Abbemuseum en Elbrig de Groot, voorheen conservator moderne kunst Museum Boijmans Van Beuningen.

In de gezamenlijke bespreking kwamen een aantal helpende factoren naar voren: een interne opleiding om samen te werken, informeel contact houden met oud-collega's, mogelijk meer planmatig organiseren van contacten, altijd je toekomstige collega's voor ogen houden als je informatie vastlegt, dialoog met respect en veiligheid, een database aanleggen met specialisten, kunstenaars inschakelen om problematiek zichtbaar te maken op een andere manier die aanpreekt.

Van een andere orde: koeriersdiensten als informatiebron gebruiken en tentoonstellingen zien als motor voor het vastleggen van informatie en netwerken. Daarnaast werd nog besproken of de grotere bedrijfscollecties meer in gezamenlijkheid met musea kunnen gaan opereren om kennis vast te leggen van bepaalde kunstenaars. Er werd geopperd om een oral history project op te zetten om het geheugen van de expert te koppelen aan de verhalen rond de collectiegeschiedenis en de geschiedenis van het museum.

Casus 3: Voorbereiding pensionering beheerder Rietveld Schröder Archief

Marije Verduijn, hoofd Collectiebeheer Centraal Museum.

In de bespreking kwam naar voren dat kennis delen niet altijd even eenvoudig is. Zo moet iemand willen delen, en moet tegelijkertijd een ander open staan voor de kennisoverdracht. Duidelijk werd dat er vaak emoties in het spel zijn voor degene die met bijvoorbeeld pensioen gaan. Praten betekent afscheid nemen en dat kan lastig en emotioneel zijn. Uiteindelijk is het goed om hier rekening mee te houden en goed te kijken naar de situatie. Daarna kan er een op maat gemaakte kennisoverdracht-programma gemaakt worden.

Problematiek gerelateerde kennis

Casus 4 en 5:

Panel Paintings Initiative; internationale overdracht van ambachtelijke kennis die verloren dreigt te gaan

Project Plastics; twee senior specialisten leiden twee nieuwe specialisten op.

Luuk Hoogstede, restaurator SRAL en Henk van Keulen en Olivia van Rooijen, plastic specialisten RCE.

In de gezamenlijke bespreking kwamen een aantal helpende factoren en obstakels naar voren. Als helpend werd benoemd: gedurende het proces evalueren en bijsturen waar nodig, leren door te doen, internationaal georiënteerd zijn, veiligheid, meerdere experts en perspectieven betrekken en vooral het bevragen en evalueren van het ambacht zelf werd als groot winst gezien. Als lastig in het proces werd benoemd: de afhankelijkheid van bruikbare objecten, de kostbaarheid van de methodes en de tijdrovende verantwoording.

Casus 6: Overdracht van kennis die is opgebouwd (en kwijtgeraakt?) in de flexibele schil rond het museum, gezien vanuit het museum I.

Beatrice von Bormann, conservator Stedelijk Museum Amsterdam.

De gemene deler aan tafel leek te zijn dat men met name met het vastleggen en archiveren van onderzoek in de maag zit. Onderzoek is lastig te vangen en wordt vaak door een flexibele schil uitgevoerd, dus kennis is tweeledig niet geborgd. Aan de ene kant wordt het niet vastgelegd in een systeem, en aan de andere kant zit het in een hoofd van een externe partij. Er is behoefte aan een 'levend' systeem/systematiek. Een manier om informatie te archiveren, borgen, bewaren, behouden, ontsluiten voor nu en de toekomst. Een systeem dat mee kan groeien en waarin verschillende soorten informatie opgeslagen en aangevuld kunnen worden. Er is zowel behoefte aan een basissysteem, waarin wordt afgesproken welke informatie we vastleggen (wie werken er mee, rollen/taken/verantwoordelijkheden etc) als aan het vastleggen van informele informatie (hoe en wanneer en wat leggen we vast). Maar het gaat ook over een netwerk dat wordt opgebouwd, mensen die men ontmoet (als in een relatiemanagementsysteem). In deze systematiek archiveer je de institutionele activiteiten, wordt individuele informatie/netwerk vastgelegd, krijgt onderzoek een plek en het zou een manier moeten zijn om de gemaakte content van de flexibele schil te borgen. Het is heel goed denkbaar dat reeds bekende systemen of delen of combinaties van systemen hiervoor inzetbaar zijn [vanuit AGILE, RAKI, CRM, ontwerp onderzoek etc].

Casus 7: Overdracht van kennis die is opgebouwd (en kwijtgeraakt?) in de flexibele schil rond het museum, gezien vanuit het museum II.

Saskia van Kampen, conservator Museum Boijmans Van Beuningen.

De casus: jonge onderzoeker krijgt de opdracht om gegevens te verzamelen voor de herijking/waardering van de collectie 19^e-eeuwse schilderijen en produceert een rapport dat niet goed bruikbaar is voor het doel waartoe het had moeten dienen. Conclusie: opportuun 'een projectje wegzetten' levert relatief weinig op.

Vanaf dat moment heeft Saskia de herijkingsprojecten op een andere manier aangepakt. De projecten zijn ruimer opgezet, samen met collega's van andere musea die kennis hebben, een klankbordgroep. Kortom met een netwerk waarin kennis wordt gedeeld en nieuwe kennis breder landt. Je deelt al samenwerkend 'kennis die anders verborgen blijft', namelijk ook dingen die niet werken of een negatief resultaat geven. In de eindverslagen en publicaties wil men meestal toch vooral de successen melden. Het werken in zo'n netwerk kost meer tijd, je moet investeren in langdurige relaties, maar het resultaat bekijft veel

duurzamer. Het interessante van flexwerkers in zo'n netwerk is dat die knooppunten vormen met andere netwerken. Een restaurator heeft bijvoorbeeld overzicht van problemen en oplossingen van gelijksoortige werken in andere collecties, waar een museum slechts 'individuele' problemen ziet.

Casus 8: Overdracht van kennis die is opgebouwd (en kwijtgeraakt?) in de flexibele schil rond het museum, gezien vanuit een professional in de flexibele schil.

Lydia Beerkens, restaurator SRAL.

Duidelijk werd tijdens de besprekingen dat een relatie tussen museum en een externe expert vrij complex is. Er is behoefte aan goede voorbeelden over afspraken, eigenaarschap rechten en verplichtingen. Kennisoverdracht wordt extra relevant als bijvoorbeeld een freelancer/ expert zijn bedrijf beëindigd, als musea collecties afstoten en zaken teruggaan naar de voormalige eigenaar of kunstenaar, met eigenaren als kerken en kastelen, of de bedrijfsinformatie van derden zoals taxateurs.

Kennis gerelateerd aan infrastructuur/ netwerk

Casus 9 en 10: Samenstelling en uitvoering Bauhaus tentoonstelling en gezamenlijk beheer net-art.

*Mienke Simon Thomas, conservator Museum Boijmans Van Beuningen en
Annet Dekker, onderzoeker Universiteit van Amsterdam*

In de gezamenlijke bespreking kwamen een aantal helpende factoren en obstakels naar voren. Als helpend werd benoemd: het dichtbij willen zijn van een expert, een veilige omgeving, 'caring confrontation', overdracht van methoden, het vastleggen van processen naast het vastleggen van informatie van het object, kennisoverdracht als een overeenkomst tussen generaties, de flexibele schil als constante, het vastleggen van het waarom van gemaakte keuzes en de eigen verantwoordelijkheid van de expert voor het slagen van de kennisoverdracht. Als obstakels voor succes werden genoemd: tijdgebrek in banen van jonge mensen, hiërarchie, kennis als machtssysteem, concurrentie in kennis, intimidatie, onzekerheid bij jonge onderzoekers, en ongeduld. En: het is goed om je te blijven realiseren: "alles verandert en alles bewaren kan niet".

Afsluiting van de dag

Paulien 't Hoen, coördinator SBMK bedankt iedereen voor de presentaties en openhartige, constructieve gesprekken. Zij vertelt dat Bureau Raadsaam Erfgoedprojecten een verslag van de dag zal maken voor alle deelnemers en anderen die erin geïnteresseerd zijn. Het onderwerp Kennisoverdracht- en borging blijkt heel levend; er is veel informatie losgekomen tijdens de dag en er zijn veel (vervolg)vragen opgekomen. Raadsaam en SBMK gaan gezamenlijk kijken hoe we handen en voeten kunnen geven aan een vervolg. Daar is duidelijk behoefte aan!

Tot slot geeft zij wat actuele voorbeelden van succesvolle kennisborging en -overdracht vanuit SBMK:

- Het boek *The Artis Interview* wordt ongewijzigd herdrukt en is binnenkort weer verkrijgbaar
- De interne opleiding van Ilka van Steen als assistent-coördinator
- SBMK is nu ook actief op twitter en LinkedIn onder verantwoordelijkheid van Ilka.